

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Enchiridion Theologiæ Pastoralis Et Doctrinæ Necessariæ Sacerdotibvs Cvram Animarum administrantibus

Binsfeld, Peter

Avgvstæ Trevirorvm, 1609

De Ratione Concionandi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40721

P. FRANCISCI
BORGIAE

DE
RATIONE CONCIONANDI
LIBELLVS.

CAPVT I.

PRAEPARATIO AD CONCIO-
mandi munus, cum timore, & fidu-
cia DEI.

VI ex officio, Superiorum-
que iussu, de superiore loco
ad populū de verbo DEI
differere student, ij optimo
iure cum Propheta dicere
possunt, *Timor, & tremor ve-*
nerunt super me. Timor qui-

Psal. 54.

dem ob muneris magnitudinem ; tremor ve-
ro, quia me ipse probe explorans, quæ doceo
eadem re præstare debeo, ne minacē illam vo-
cem audiam: *Quare tu enarras iustitias meas, &c.*
Ex altera parte, si taceo, & talentum à Domi-
no mihi creditum defodio, timor quoque, &
tremor erit, ne aliquando ad me quoque per-
tineat

Psal. 49.

tineat illud: *Ve mihi, quia tati.* Nec enim mo- *Isai. 6.*
 diae culpæ affinis est, qui vbera, & lac doctri-
 næ filijs D E I esurientibus negat. Quod cri-
 men qui committunt, crudeles perinde sunt,
 atque lamia; de quibus per Hieremiam Pro-
 phetam D E V S sic exoptulat: *Lamia nudaue-* *Thren. 4.*
runt mammam, lactauerunt catulos suos; filia popu-
li mei crudelis, quasi struthio in deserto. Si sugge-
 stum concionaturus ascēdo, vereor, ne negli-
 genter me comparauerim, careamque zelo
 honoris D E I, & salutis proximorum: timeo
 ne ambitione peccem, aut inanis gloriæ stu-
 dio: quæ vitia vanum hominem, & sui amore
 occæcatum comitari solent. Si, vt boni Eccle-
 siastæ, seu Concionatoris munus expleam, &
 diuino Spiritu, gratiaque cælesti opus est: qua-
 le nam hoc meum domicilium est, quod D E I
 Spiritus inhabitare velit? cum cor hoc meum
 latronum spelunca sit, nidus serpentum, an-
 trumque dæmonum. Si Moyses, & Hieremias *Exod. 4.*
 se coram D E O purgant, detrectantque lega- *Hierem. 1.*
 tionem, quod se indignos, & ineptos huic mu-
 neri, balbos item, & infantes cognoscerent: Si *Isai. 6.*
 Isaias igne indigebat, quo Angeli manu vre-
 rentur, & mundarentur labia, prius quam cæ-
 lestem nuntium proferret: Si innocentissimæ
 vitæ CHRISTI Præcursor, iam inde à puero *Luc. 1.*
 pœnitentiam sectatus, solitudinis asperitatem
 amplectitur, vt hic mundi Redemptorem,
 Agnumque D E I digito melius demonstra-

Matth. 3.

ret: Si denique Saluator ipse antequam ad Euangelicam prædicationem aggrediretur, baptizari prius in Iordane voluit, & cœlos aperiri, vnde potestas docendi à Patre cœlesti accepta hac voce, ab omnibus exaudiretur,

Matth. 4.

Ipsam audite: Si desertum ingreditur, ieiunat, pugnat cum dæmone, & vincit: quomodo non timebo, qui in desertum non abij? quomodo non tremam, qui in mundi horto defideo, nec cœlos mihi apertos video, sed infernum potius merito peccatorum? neque Patris æterni vocem parendo audiui, sed dæmonum potius sibila auscultavi? neque tentationes superavi, sed illis deditus captiuum me tradidi?

Actor. 9.

Gentium Doctor Paulus humo affligitur, & oculorum lumen, ne mundum aspiciat, amittit: D E V S enim Euangelij prædicatorem humiliari vult, atque terrena hæc aspiciere prohibet. Quomodo ego superbus, & in terrenis rebus lynceus, in cœlestibus, & æternis cœcus? qua fronte cathedram Sanctorum ascendam, & eloquar quæ non satis intelligo? quomodo docebo, quæ ipse non seruo? Humili hac sui cognitione, & pudore vilitatis suæ se ipse conuincionator cognoscat, atque deiciat, magni muneris, quod sustinet, habita ratione. Verum, ne animo deficiat, cauendum, neque ignauus reddatur timore, vt dicendi, ac reprehendendi viribus, & neruis careat: neue amittat

san.

sanctam illam libertatem, auctoritatem, & zelum huic officio pernecessaria. Temperandi itaque, & corrigendi timores illi amore, & fiducia DEI: animumque addat suæ imbecillitati, atque tristitiæ, fortitudine, & gaudio Spiritus sancti necesse est. Quare in mentem illi veniat, quantam DEI oculis voluptatem adferant, omnibusque adeo cœlitibus gaudium, pedes prædicantium Euangelium; sic enim per Prophetam Spiritus sanctus ait: *Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona.* Diffusus itaque scientiæ, & talento, sistat se DEO; petatque sapientiam, gratiam, virtutem, & fortitudinem; dicatque humiliter veritate: *Domine, non est sermo in lingua mea: & Domine labia mea aperias, & os meum annuntiabit laudem tuam.* Tu si DEVS, opem fers, vitam emendabo, & per semitas tuas ducam fratres meos; & ante actæ vitæ meæ errata medicinam illis adferent, atque remedium. *Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.* Et si tu, Ô DEVS, ne gas bonum esse, vinum nouum Euangelij tui mittere in vtres veteres, & laceros; qualis anima mea tot vitijs inquinata digna erit, quam tu manu tua renoues, & adornes; ne in me liquor ille pereat, nec proximi misericordia tua priuentur? *Cor mundum crea in me DEVS & spiritum rectum innoua in visceribus meis.*

meis. Et quanquam vitio meo manus habeo Esau, erit vox mea Iacob, tractans magnalia tua, & misericordias; & acquiram mihi, & fratribus meis benedictionem tuam. Hac fiducia vade, ô Ecclesiastes, gladioq; accingere, quod est verbum DEI; & Spiritum sanctum ora, vt se verbis tuis insinuet, cordaque auditorum penetret; qui solus clauis habet, & aperit quando vult; *vt detur tibi sermo*, quemadmodum Apostolus ait, *in apertione oris tui cum fiducia, notum facere mysterium Euangelij, pro quo legatione fungeris, ita vt in ipso audeas, prout oportet, loqui.* Legatione enim fungeris, siue ex officio, quo teneris, siue ex obedientia, quæ tibi hoc munus mandat.

Ephes. 6.

CAPVT II.

QVALE STUDIUM CONCI- ONI ADHIBENDUM.

HAC præparatione, oratione, & sui cognitione instructus Euangelium legat, quod explanandum suscepit, facto prius conscientia examine, quam librum aperiat: puluis enim peccatorum oculos spiritus impedit, quo minus possit à vilibus pretiosa discernere, vt oportet, teste Propheta, facere illum, qui DEI ore, & lingua loqui vult. Lecto Euangelio,
san-

Hier. 15.

sanctorum Patrum, Ecclesiæ Doctorum veterum expositionem consulat, & recentiorum eos, qui ingenio suo magis quadrant: petatque à DEO Spiritum, quem cum illis Sanctis communicauit, in explicando Euangelio. Nā sine illo Spiritu frigide sæpe dicit Concionator, & fructum ex auditoribus non colliget. Caueat diligenter Ecclesiastes, ne formulis, & phrasibus hæreticorum utatur. Sanctorum Patrum scripta attente legat, nec audacter, quæ ab illis dicta sunt, proferat; illi enim sæpe, ut tempora tum ferebant, cum scriberent, & quo fine scribebant, non errarunt: nonnulla dixerunt, quæ, si in hoc sæculo incidissent, non erant dicturi. Nec illorum verba citet in suggestu, impugnandi gratia, vel refellendi; id enim esset Sanctorum auctoritati derogare, & populū offendere. Habeat illos potius humiliter sensu magistrorum loco, iisque addictus sit, gaudeatque se instrumentum esse gloriæ accidentalis Sanctorum, renouando honorificam prædicationem sanctam, quam docuerunt, doctrinam, litterisque mandarunt ad DEI gloriam, & Euangelij incrementum, animorumque salutem. Vitabit tanquam scopulos, inuenta à se, atque excogitata temere plebi obtrudere: quin potius receptam Scripturæ interpretationem libenter amplectatur, optimamque interpretandi rationem existimet, Scripturam per alia Scripturæ loca interpre-

tari, & Patrum loca inter se componere. Vulgatam Bibliorum lectionem religiose sequatur, sensum sequutus sanctorum Augustini, Hieronymi, Gregorij, Ambrosij, atque Chrylostomi: Glossam item, quam interlinearem, & Ordinariam vocant, non fastidiat. Scripturæ loca interpretari non audeat, nisi bene intellecta. Tanquam rem sigillo obfirmatam reuerenter Scripturam, & humiliter tractet, præmissa precatione, adhibitoque diligenti studio; sic fiet, vt DEVS abdita refignet, & quasi tenebris obducta reuelet. Solet

Matth. 11.

enim quæ abscondit sapientibus huius mundi, reuelare ea paruulis; quod curiosi, & superbi non consequuntur. sed humilibus datur. Lectis iam diligenter interpretibus sacris, ruminet accurrate, attenteque consideret, atque inuenta disponat. Animum inde sacrarij loco, & adytorum conseruet, haustis tanquam diuitijs ex thesauris DEI familiarium sanctorum Patrum. Meminerit eidem DEO clauem tradere, cordisque sui custodiam commendare, tanquam capsulam doctrinæ celestis; vti vere cum Propheta. Regio dicere

Psal. 118.

queat: In corde meo abscondi eloquia tua, vt nunquam peccem tibi. Sic itaque munitus si interdum, vt fit humanitus, à dæmone lædatur, pudeat te tui, pœniteatque humiliter confugiens statim, tanquam ad anchoram, ad Con-

1. Cor. 4.

fessionis sacramentum. Meminerit quoque thesau-

thesaurum se portare in vasis fictilibus, quæ
 DEO commendet, vt thesaurus ille tutus sit
 à furto dæmonis, & inanis gloriæ. Quemad-
 modum fecisse accepimus beatum Francis-
 cum, DEVM sic identidem appellando: *Cu-
 stodi, Domine, tuos ipse thesauros; cognoui enim fu-
 rem me esse; alioqui eos ipse vel furto auferam, vel
 hosti tradam.*

CAPVT III.

DE MEDITATIONE ANTE concionem.

NE c satis ducat Ecclesiastes, legisse, studi-
 umque adhibuisse, memoriaque com-
 plexum esse dicenda, verum in mentem illi
 veniat Eliæ Prophetæ exemplum, qui com-
 paratis ijs quæ ad sacrificium necessaria essent,
 DEVM orauit, ignem de cælo mitteret,
 quo victima incenderetur: *Et cecidit ignis
 Domini, inquit Scriptura, & vorauit holo-
 caustum, & ligna, & lapides.* Idem & ille pre-
 cetur, oretque Dominum cum Hieremia: *De
 excelsis misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me.*
 Credat itaque absq; hoc igne mansurum cru-
 dum cibum, & insipidū, vt ne conuiuæ quidē
 concoquere possint. Hic vero ignis precando
 parari, & meditando solet, vt expertus ille,
 qui

3. Reg. 18.

Thren. 2.

Psal. 38.

qui dixit, *In meditatione mea exardescet ignis.* Hæc meditatione instructus Concionator, ex Euangelio, quod in manibus est, attributa hauriat diuinæ quidem potentæ in miraculis; sapientiæ vero in doctrina Præceptionum, & Consiliorum; bonitatis denique in misericordiæ effectis. Sumat & inde virtutes Fidei, Spei, & Charitatis, humilitatem item, patientiam, fortitudinem, castitatem, misericordiam, & reliquas. Re enim explorata comperiet nullum esse Euangelium, ex quo spiritualis homo, nulla vt allata, non queat haurire id genus excellentis virtutis Sententias expendat, & verba; à quo, & ad quem prolata; quo fine, tempore, & occasione dicta; in omnibus enim mysteria reperiet, si **DEVS** illi clauem intelligentiæ Scripturarum dederit. **DEVS** enim æternus, qui primum loquutus est in Prophetis, post nobis loquutus est in Filio. Et hic quidem sermo non est in Euangelio mutus, sed ijs discrete, qui aurès audiendi habent, loquitur.

Hebr. 1.

Fingat se præsentem sermonibus à **CHRISTO** habitis, & ad viuum auditoribus exprimat, voce potius quam gestu. Obseruet minas, ad terrorem incutiendum; misericordias vero **DEI**, & beneficia ad amorē **DEI** conciliandū. *Timor* enim animū à vitijs deterret, vt contra *amor* ad virtutem inflammat. Induat Ecclesiastes eas animi affectiones, quas auditorum animis imprimere vult; nec enim alios mouet,
qui

qui non se prius mouerit, intenderit, atque
inflammari; unde & quidam olim ait, *si vis
me flere, doleendum est Primum ipsi tibi.* *Horatius in*

Consolationi erit futuro Concionatori in *Arte Poët.*
laboribus, atque vigilijs considerare **CHRIS-**
TVM Dominum, cum illa verba, quæ inter-
pretanda suscepit, diceret, Patrem in Verbo
diuino spectasse, & quasi iam coram esset præ-
dicaturus, quaque attentione auscultarent au-
ditores: animaduertat quoque, **CHRISTVM**
hominem, pro illis se obtulisse, qui illum au-
dient. Speret itaque, conciones tali patroci-
nio, ac præparatione fructum allaturas, **DEO**
que Patri offerat, vt Filius obtulit, rogetque,
vt verus infirmorum animorum medicus au-
ditoribus medicinam impertiatur Euangelij,
quantum ijs opus esse nõ ignorat. Roget quo-
que medicum illum Doctrinæ panem, quem
ad suggestum inops affert, in manibus suis
multiplicari patiat, & auditoribus largiatur.
Quod nisi fecerit, neque qui plantat, neque
qui rigat, adferent emolumentum; quin po-
tius damnum concionatori adferet prædica-
tio: quemadmodum imperitus medicus nocet
ægroto, si ignorantix culpa, aut negligentix,
pharmaca præpostere porrigat. Ad finem me-
ditationis dolorem expendat, quo **DEVS** of-
fensus angitur; & zelum, quo vri oportet, vt
& illius amore, & in ouium salutem mortem
non detrectet. Qua quidem in re si se profecit-
se sen-

se sentit, argumento est, meditationem bene spiritui suo cessisse: ut Euangelium meditatum in libro Apocalypsis beati Ioannis quod amaritudinem affert ventri, *et si in ore tuo videatur dulce tanquam mel.* Sciat quanto plures lacrymas effuderit, tanto melius gustare faciet populum myrrhæ amaritudinem. Tandem dabit illi Dominus intelligentiæ lumen spiritualis, scriptum est enim: *Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis*, modo humili gratiarum actione recipiatur, & donum gratuitum, nulliusque meriti esse sui agnoscat. Et si nullum alium laborum fructum recipiat electione, ante meditationem, illo contentus sit, memor illam etiam esse gratiam, donumque DEI. Certus etiam sit, si his bene utatur, maiora se accepturum. Meminerit præterea præceptorem non solere alteram discipulo lectionem dictare, donec priorem bene teneat. Denique, si in nihil recipiendo humiliare se nouit, non exiguum Concionator fructum Capiet:

CAPVT IV.

DE DISPOSITIONE
CONCIONIS.

QVÆ legerit, meditatusque fuerit Ecclesiastes,

siastes, ordine digerat necesse est: quí ordo loco libri erit, quo memoriae causa quotidiana notamus. Dicit enim non potest, quantum ordo, dispositioque memoriam iuuat: si enim multa collegerit, magnamque rerum copiam in suggestum attulerit, sed rudia omnia, & indigesta; & confuse omnia, perturbateque dicet, & fastidium auditoribus sine fructu pariet. Deinde aut non intelligit auditor, aut nihil memoria retinet; & rerum permissio efficit, ut nihil persuadeas, voluntatemque non moueas. In vniuersitatis creatione ordo docetur, & in ædificijs exstruendis: ut medijs concionibus Spiritus sanctus in cordibus habitet fidelium. Primo creauit DEVS (ut imaginamur) materiam primam informem; hinc lucem, & terram, cæteraque, quæ materiam & illustrarent, & adornarent, donec ad hominem creandum peruentum est; omniaque suo loco collocauit. Idem concionatori sentio faciendum; qui locum primo eligat Topicum, argumentum hinc ducet, materiamque doctrinæ, quæque sermone persuadere populo cupit: deinde conquiret, quid ea de re sancti Patres docuerint, meditabiturque Euangelium; hinc ornabit eleganti ordine, omniaque locis accommodis disponet, partes digerendo, donec intellectui factum sit satis. Ad hæc habeat Locos multos communes in promptu, sententiarumque copiam, auctori-

tori-

storitatum vim, rationum momenta, Meta-
 phoras, seu translationes, tropos, & figuras sa-
 cræ Scripturæ, exempla, historias, & similitu-
 dines: qualia nostra memoria singulis libris
 collecta, & edita legimus; vtilius tamen suis
 quisque vigilijs, & lucubrationibus vtitur. Ca-
 ueat tamen, ne quid præter rem adferat, sciat-
 que suo loco, & tempore placent, & iuuant;
 ea si loco suo moueas, neque vtilia sunt, nec
 persuadent. Prophetarum loca recte expli-
 cata docent, & admiratione ipsa mouent, fru-
 ctumque afferunt, præsertim cum DEVS ex-
 postulat cum hominibus, & eæ prophetiæ ve-
 hementer mouent, quas in lege gratiæ imple-
 tas videmus. Interdum vtile erit Euangelium
 dici explanare ordine, & ad verbum, haurien-
 do hinc inde quæ ad mores pertinent: quo
 potissimum concionantis referri labor debet.
 Nonnunquã verò, explicato paraphrasi qua-
 dam Euangelio, periodum aliquam, vel sen-
 tentiam Euangelij sumat, quæ luminibus illu-
 strata, magnam dicendi, & amplificandi mate-
 riam suppeditabunt, Verum tanta in his va-
 rietas existit, quanta est ingeniorum, cum nõ
 solum quæ vni placeãt, alteri displiceant, verũ
 etiam plerunque quæ nobis hodie probaban-
 tur, postredie improbantur: vt quæ hodie cõ-
 ponenti placebant, die sequenti reijciat.

Conciones primum calamo scribere, pru-
 dentis est hominis, & periculum vitantis: per-
 com.

commodum item sequentibus annis. Verum scribendi rationem variam varij tenent: alij compendio quodam quę dicturi sunt, & summa capita notant: alij tribus, quatuorve folijs integram orationem diffuse scribunt; nec audent verba publice facere, nisi prius ea scripserint, memorięque de scripto mandarint: & laboriosum est; & incipientium, meticulousorum potius, quam in concionandi arte experientium. Et vero his alligari verbis, dicentis vim (spiritum vulgo appellant) continere videtur, & refrenare, quo minus libere audeat Concionator obiurgare, & vehementius, diuino Spiritu suggerente, dicere: Sunt & qui mediam viam, quam probo, tenent; vt vna pagina rem, de qua dicturi sint, summatim, & methodice complectantur: quin & verba apposita ad rē ipsam adiungunt, ordineque omnia disponunt. Sic fit, vt liberiore, cum res postulat, campo excurrere possint, ad amplificandum sermonem; & eloquentię vim ostentandam; vt quę affectus mouere possint, subitario dicendi impetu. Et hęc quidē ratio, mea quidem sententia, tuta est, & frequens.

Phrases, dicendique modus, & verba, cauendum ne affectata adhibeantur, & plus æquo conquisita; hęc enim & dicentis animum efficcant, & audientis. Vitanda contra & verba sordida, rustica, & barbara, & obsoleta: sit itaq; sermo castus, quem nemo aestimator æquus

Zz facile

facile reprehendat. Descripta iam concione, repetat interdum, vt memoria non solum infigatur, verum etiam vt decentibus verbis, gestuq; & actione exprimat, priusquam in publicum prodeat; præsertim si non magna dicendi venustate, naturæ beneficio, & arte polleat, nec vsum concionandi habeat.

Sunt qui memoria locorum vtuntur, & artificiosa, quam ab Oratoribus, adhibitis imaginibus, didicerunt. Sed vidi his impediri sæpenumero magis, quam iuuari. Mediam itaq; viam hic quoque tenere iuuat: vt in margine orationis scriptæ, sex, vel octo locis, præcipuis notas pingat, vt crucis figuras, litteras, & numeros: quibus memoria comprehensis, fidere possit, si forte, vt sepe accidit, memoria exciderent, quæ didicisset, vel inter concionandum turbaretur: ad quas Notas, tãquam ad anchoram, confugere queat.

Opportunum tempus concionis memoriæ mandandæ, est pridie vespertinis horis accurate ediscere, priusquam quieti se nocturnæ, somnoque necessario tradat, vt à somno euigilanti species impressæ occurrant, cubitu vero surgens exigat à memoria quæ pridie, tanquam deposita tradidit. Orationem, quoq; ad DEVM matutinam ea dere instituere poterit, de qua verba ad populum facturus est, vt sibi ipse persuadeat, quod alijs dicendo persuadere conatur. Facilius enim id consequetur, vt alios in

os in suam sententiam rapiat, qui sibi primum persuaserit, quod ab alijs extorquere nititur.

Neque vero minus studium est adhibendū in ijs quæ dicenda non sunt, quam in ijs, quæ dicenda videbuntur, Verba itaque de re controuersa, & graui expendat, ne quid excidat imprudenti, quod cum Scholastica pugnet Theologia. Et si forte humanitus, vt fit, aliquod verbum imprudenter excidisset, aut sententia, quæ in malum sensum rapi posset, & periculose sonet; statim ipse, priusquam ad alia pergat, perspicue explicet necesse est: ne quod scandalum, aut offendiculum, quasi fecius de religione sentiat Concionator, in auditorum animis relinquatur: nam, vt Propheeta ait, *Eloquia Domini, eloquia casta.*

Psal. 110.

CAPVT V.

*QUOMODO SE IPSE COM-
parabit, & cum fructu alios
iuuabit.*

MA TER, vt lacte nutriat infantem, se alit primum, curatque valetudinem, & solidos cibos mandit, quos in infantis os ingerit. Ad eundem modum Concionator, vt spiritualē escam populo, quem filiorū loco habet commode præbeat, prius ipse cibum mandet,

Zz 2 vt

vt sic in os infantis ingerat. Quare sacrificet, pie, oret, ieiunet, vigilet, lacrymetur, flagellis se verberet, corpusque pœnitētia subigat spiritui, & domet. Sic fiet, vt peccata, quibus tanquam à dæmonibus multi occupantur, citius

Matth. 17. expellat; nam, vt CHRISTVS ait, *Hoc genus demoniorum non eijcitur, nisi per orationem, & ieiunium.*

Ioan. 17.

In precando DEVM, eiusdem Domini exemplum imitetur, qui cum ad cœlestem Patrem properaret, sic orabat: *Pater, cum essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo; nunc autem ad te venio, serua eos, &c.* His tanquam commendatijs litteris, quas nobis vita abiens reliquit, vt ad DEVM Patrem oportet, qui eas preces, haud dubie, libenter accipiet.

Angelorum quoque subsidium imploret, à Seraphinis quidem amorem petat, à Cherubinis scientiam, & lumen; de ceteris Hierarchijs sua dona postulet, quæ à DEO acceperunt. Præcipue vero ab Angelo custode auditorum potestatem sibi fieri postulet, docēdi eos, tanquam discipulos, qui eius sunt custodiæ commissi. Pudori quoq; sit eos docere ausum, qui tales nacti sint & magistros & custodes. Quorum si disciplina nihil profecerunt, quomodo tua, qui imperitus sis, & peccator, doctrina proficient? Roga item, vt inspirando ea suppleant, quæ in te desiderantur, vel ob imperitiam, vel negligentiam tuam; vel denique ne ab Angelo tuo illud audias, *Medice, cura te ipsum.*

sum: ipse serua, quam fers legem, & fac ipse prior, quod iubes. Sic ex concionibus vtile quid hauries animæ tuę commodo. Da itaque operam, vt boni magistri officio fungaris, re ipsa exequendo, quæ doces: vt de cœlesti illo Doctore accepimus, qui *capit primum facere, Actor. i.* quam docere.

Cum aliquam virtutem persuadere studiose cupis, eius Sancti auxilium implora, qui in ea excellit, dum in terris versaretur. Exempli causa, de Patientia verba faciens, commenda te, tuaque D. Iobo: si de Pœnitentia ages, Magdalenam appella: si de Continētia, & Castitate, Iosephum: si de Caritate, eum discipulum, quem dilexit IESVS: vt horum apud DEVM intercessione singulas illorum virtutes consequaris, & meritis per DEI misericordiam, vt cum fructu populus & verbum DEI simul audiat, & custodiat.

Verum cum ambitionis æstus oppugnare, atque vtinam ne expugnare concionantes soleat præsertim si audientium frequens sit concursus: armet se ipse, pugnetque cum hoste illo, qui viperæ instar cor ipsum, & sanguinem bonum, tanquam veneno corrumpere solet. Huic malo hoc esto remedium. Suggestum concensurus, verecundia ducatur, & pudore; quasi palinodiam canere pergat, & quæ dixit, retractare sit iussus. Re vera enim, si recta remuneratione expendas, hoc agis, dum virtutem lau-

das, atque commendas; retractas ea, & reuocas, quæ turpiter antea peccando commisisti, cum toties DEVM offendebas. Se itaque, suaque opera accuset, & damnet; ipse sibi præco sit, & carnifex. Quæ cum ita sint, quid, ò infelix cinis, si publice palinodiã canis, teq; retractas, superbis? si tuam ipse vitam condemnas, cur extolleris? Triduo ante concionem studiũ sit obsequi tribus Trinitatis personis: primo die DEO Patri memoriam commenda, postero die Filio intellectum, tertio die Spiritui sancto offer voluntatem. Si quid forte memoria excidet. Patrem cœlestem appella, si alicuius loci difficilis explanationem, vel arcanum aliquid sacrae Scripturae inuestigas, ad Filium confuge; cum te aridum, & sine deuotione comperies, roga Spiritum sanctũ, vt sui amoris ignem in corde tuo accendat: vt sic omnes animæ potentia instrumenti loco sint DEO acceptæ, quo illis bene ad illius laudem, & gloriam vtaris.

CAPVT VI.

SVGGESTVM ASCENSVRV *quid agendum?*

CONCENSVRVS ad dicendum animi puritatem in primis curet, & puræ conscientia examē adhibeat, tanquam mox habitabit

bita concione, rationem reddere debeat animæ, & sistere se ante tribunal, iudiciumque iusti DEI. Qua de causa in mentem illi veniat, Filium DEI IESVM CHRISTVM suggestū, & cathedram Crucis conscendisse, vt mortē ibi oppeteret. Apostolum item sanctum Andream ex Cruce concionatum, eamque miris antea laudibus extulisse, in eaque exspirasse. Sic qui nunc verus est CHRISTI crucifixi Concionator, ita in suggestu stare debet, vt preparatus sit, cruciatus proferre, imo & mortem oppetere, in testimonium, & defensionē verbi DEI, quod concionatur, & Ecclesiæ Catholicæ Romanæ, matris nostræ, & magistræ.

Cogitet etiam Ecclesiastes, se esse instar machinæ, seu bombardæ bellicæ, qua, tanquã ariete, muros superbos Babiloniæ quatere vult DEVS, atque prosternere: se vero similem esse pulveri tormentario, & fictilem, & æris instar grauem, frigidum: pulverem se esse nigrum, sordidum, fœtidum, & ad inquinandum alios aptum quos tetigerit, qui pulvis, vt finem consequatur suum, ignem illi applicare necesse est sancti Spiritus qui illum incendat, vt olim. Pentecostes die, corda Apostolorum ignitis linguis inflammavit. Quo dono vt potiaris, & luce, & igne humiliter, & cum fiducia recites Hymnum.

*Veni creator Spiritus,
Mentes tuorum visita;*

Zz 4

Im.

*Imple superna gratia,
Quæ tu creasti pectora. &c.*

CAPVT VII.
CONCIONATORIS OFFICI-
um in suggestu.

IN suggestu non turbetur animo, neque sibi displiceat, si perpaucos ad concionem confluxisse viderit: quin potius mirari oportet, existere vnum aliquem, qui illum audire patienter non recuset. Consideret, tametsi pauci ad audiendum venerint, nihil meriti sibi detractum iri: imo tantum addet lucri, quantum adimit, ne inanis gloriæ vitio tangatur. CHRISTVM itaque magistrum summum, præsentem habeat, Concionatorem cœlestem, qui paucis sæpe discipulis, & vni mulierculæ infimæ conditionis prædicare non erubuit, summo etiam labore, & lassitudine longæ viæ.

*Ioan. 4. &
8.*

Paratus sit etiam filere, dato iam à comite silentij signo, tametsi vix dimidium dixerit eius quod attulit, præstat enim per obediētiam filere, quam sine illa diserte loqui. Erit tamen prudentiæ ita sermonem temperare, vt vna hora absolui concio queat; neq; enim extendi vltcrius debet: nec proficit auditor, imo tædio afficitur, nauseamque concipit etiam de auditis, si horam Concionator excedat.

Gestus, motusque corporis, personæ & decoro

goro conueniant, & officio: respondeant vero rei, de qua agitur. Cauendum ne in gesticulando nimius sit, vt Histrionis personam in scena agere videatur; nec contra ita quietus stet, atq; immobilis vt statua, non homo, videatur. Meminerit, actionem, & pronunciationem principem esse Oratoris partem, teste Demosthene, & velut orationis vitam.

In Historijs narrandis vitanda prolixitas: fastidium enim pariet, tempusque, quo docendus potissimum populus est, amittet.

Cum peccatorem reprehendet, cogitet se ipsum reprehendere. Se enim peccatorum maximum æstimet necesse est. Id erit per facile, quando nullius, imo ne omnium quidem auditorum tot errata agnoscit, quot ipse se commisisse conscius nouit. Sic docendo, fructumque auditoribus adferendo, ne ipse quidem expers eiusdem fructus erit.

Non pigeat, pudeatque sententias, & præclare dicta ab alijs concionari, licet sint æquales, & sui temporis scriptores: respiciens in exemplum CHRISTI, qui cum Sapiaentia esset Patris, eadem tamen prædicare non erubuit, quæ ante illum Præcursor Ioannes, nimirum de Pœnitentia, in deserto concionatus erat. Hinc etiam discat Ecclesiastes, sæpe verba facienda publice, priuatimque, exhortandumq; populum esse ad pœnitentiam; Ille enim sensuum ductu, & deprauata consuetudine, ruit

Ibren. 2.

in delicias, mundi q; voluptates. Animaduer-
tat, DEVM per Hieremiã falsos appellare Pro-
phetas, qui non prædicent pœnitentiam. Pro-
pheta, inquit, tui viderunt tibi falsa, & stulta, nec
aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam
prouocarent.

Si concionanti forte quis rumor obstrepat,
patienter ferat, neque animo turbetur, vel ira-
cundiam ostendat: ne dum patientiam alios
docet, se ipse palam refellat, quod ea virtute
careat. Meminerit, se maiori antea impedimẽ-
to alijs fuisse, quo minus DEI vocem audirent,
quam sibi nũc obstrepunt. Si quid dicto opus
sit, vt rumor conquiescat, modeste id fiat, abs-
que animi perturbatione, vt auctoritati simul,
& humilitati locus sit.

In reprehendis moribus, & vitijs pru-
dentiam adhibeat, & modestiam: si enim ver-
ba animos offendunt, vel aspere, & acerbe id
fiat, maius erit offendiculum, & detrimẽtum,
quam emolumentum, & emendatio. Pruden-
tis est medici, catapotia inaurare, vt à debili
stomacho suauiter accipiantur, & quamuis in-
aurata sint, nihilominus operantur. Correctio
fraterna sit cum candore, & in caritate; vt fa-
cile appareat, proficisci ab animo pio, vereque
Christiano, & commiserante, quique eius, qui
reprehenditur, salutem querat, ostendat item,
se neminem improbum existimare, aut nota-
re, tantum cauere velle, ne huiusmodi peccata
com-

committantur, vel improbus sit. Verba ita temperabit, vt si quis læsum se suspicetur, molesteque ferat, vere dicere Concionator possit, non eius causa dictum esse. Temperari autem correctio fraterna potest, & mitigari, allato aliquo loco, vel exemplo sacræ Scripturæ, vel ex SS. Patribus, quibus eadem vitia reprehendantur. Vt enim non tu es qui loqueris, sed Spiritus sanctus; ita nec se iure læsos esse doctrina tua conqueri poterunt. Denique reprehensio commiserationem ostendat, non indignationē, aut odium cuiusquam. Habeat & personarū delectum, quas reprehendit; sic enim docet, iubetq; Apostolus Paulus, senes vt *1. Timot.* patres, anus vt matres reprehēendas. Incredibile dictu est, quāto studio demōn Euangelico mellifel admiscere in reprehēdō conctur, vt multos hac ratione ab audiendis concionibus deterreat, vel inuidiā, & odium zelotis Ecclesiasticis cōciliet. Si quando visum erit necessariū saluti, & conseruationi eius, qui corrigitur, vt vulnus detegatur, & cauterium adhibeatur, & oleum etiam suauitatis addendum esse meminerit: sic enim DEVS olim durum *Exod. 8.* Pharaonem accepit, quē & plagis multis affecit; mox flagellū auertit, vt ad se rediēs resipisceret, moresq; placide emendaret. Si inter cōcionandum loca occurrant, quæ tamen domi non cogitasset, non temere proferat, tanquam non satis matura. Solet enim dæmon
sæpe-

ſæpenumero hæc ſuggerere, vt concionantẽ turbet, vel auocet à re aliqua, de qua agebatur, cogitatione rei nõ magni momenti: niſi forte ſpiritus ſui robur agnoſcat, lumenque ingenij, & ad rem ipſam facere videatur, vt vel ſilentio rem præteriſſe, ſcrupuli religionem iniicere poſſet. Quod ſi accidat, redeat ſtatim ad ea quę domo meditata attulit, habito reſpectu cœleſtis doctriinæ: ne nimia ſui fiducia, vt fit, in errorem labatur.

Hæreſes, & errores, qui cū Catholica pugnant veritate, ne temere, & ſine delectu tractet in ſuggeſtu Concionator: propterea quod eorum rudes, & imperiti, nihil hiſ proficiant; & quamuis doceri poſſint, præſtat tamen non attingere. Scimus enim maiorem eſſe dæmonis aſtutiam, quam humanam prudentiam, & vigilantiam. Prudentis itaque Eccleſiaſtæ officium erit, robur addere argumentis Catholice fidei, & cum ea pugnant mendacium reſellere alia via: vt verbi gratia, cum ſe occasio offeret, confirmabit obedientiam Romanæ Eccleſiæ debitam; firmabitque Scripturæ locis, & rationibus virginitatis donum, cœlibatum Sacerdotum: enumerabit fructus Religionum, Religioſorumque hominum: exaggerabit meritum bonorum operum, & pœnitentiæ: hortabitur ad obediẽtiam Principum, & Antiftitum Eccleſiaſticorum, & ſecularium: item de fructu indulgentiarum, tam pro viuis,

uis, quam pro vita functis: & intercessionis
utilitatem, & inuocationem Sanctorum com-
mendabit, vt & cultum reliquiarum, & me-
morias illis consecratis. Et hæc quidem om-
nia prudens Ecclesiastes sancto zelo ita tem-
perabit, vt qui nouerit contrarios esse erro-
res, intelligat qua ratione. refelli possint: qui
vero non nouerit, in sua permaneat simplici-
tate, & se ipse consoletur, habeatque ad manū,
si forte intus, exteriusque tentaretur in fide,
quo se tueatur. In prouincijs vero hæresi con-
taminatis, non opus est hac cautione, sed
aperte, tamen in caritate, & visceribus doloris,
hæreticorum fraudes, cæcitatem, & errores
detegat. Quod tamen non aggrediatur in sug-
gestu, nisi omnibus neruis ingenij, doctrinæ
vi, & spiritu, & argumentorum pondere adhi-
bito: ne, dum sanare vult, plus noceat, vsus in-
firmis argumentis.

Vitandum & illud, ne in corona hominum
indoctorum agat de gradibus perfectionis
spiritus, & de Orationis, & Contemplationis
sublimitate: pauci enim intelligent, & multi
animum in tanta luce despondebunt. Si enim
videat se scopum non attingere, qui proponi-
tur, vulgus se errare putat, suaque opera bona
nullius esse meriti, & quæ cœperant, modica.
Alij vero carnis serui illa irrident, nec facile
assentiuntur huiusmodi Orationis & Con-
templationis sublimitati. Sic fit, vt & Concio-
nator

nator inanis gloriæ vitio periclitetur, & auditor vacuus domum, & aridus redeat. Consultum itaq; fuerit, vt doctrinam ad auditorum captum temperet, ac moderetur.

Vitabit Auxeses, hoc est, exaggerationes nimias, & Hyperbolas, & laudes sine exceptione & comparationes odiosas de præstantia Sanctorum inter se: nec virtutes, vel opera, temere ita extollat, vt ceteris omnibus anteponat. Nam præterquam, hæc sine auditorum fructu dicuntur, si ad examen, & trutinam vocarentur, negocium cõcionanti faceßere possent huiusmodi exaggerationes. Tutius itaq; fuerit candide loqui, & moderate.

Non satis sit virtutes laudasse, & Sanctos, sed & media ostendat, & viã, qua inuitari queant auditores: ostendens interea spinas, quæ viam illam ad æternam salutem impeditam reddunt. Viæ, quas ad virtutem patefaciet, multæ sint, & faciles: alij enim alias ingrediuntur.

Quo populum libentius se audire videt, & attentius, atque frequentius, eo audacius veritatem, in ijs quæ oportet, exponat: vitia item, & abusus non taceat, memor illius Saluatoris nostri, qui quo die ab Hebræis honorificentius cum applausu, & ramis acceptus fuit, cantantibus illis, *Benedictus qui venit in nomine Domini*, eo ipso die eiecit è templo summa seueritate, & flagellis ementes, & vendentes.

Matth. 21.

Vitabit & illud ne humano respectu, aut spe

spe commodi adductus, & lucri, munus exerceat suum: nisi volet lepram peccatorum, quã à populo aufert, in se recipere, vt Gieso auaro accidisse legimus, qui lepram in se suscepit, quam Nahamo diuina gratia conuerso abstulerat. 4. Reg. 5.

CAPVT VIII.

DIMISSA CONCIONE, CONCIONATORI quid agendum.

FINITA concione vbi se in cubiculum Ecclesiastes receperit, gratias aget DEO, quod opera sua in tam sublimi ministerio, vtilique fine, vt voluerit. Repetat memoria errata, quæ concionando commisit, vt se ipse humiliet, vtque alias eadem fugiat. Sic fiet, vt munitus sit aduersus laudes, & adulationes aliorum, & contra cæcum sui amorem, & inanem gloriam: quæ apertis mendacijs fallunt, & excecant, nisi spiritus sit humilis, atque subactus. Vt autem se ipse humiliter cognoscat, suamque miseriam, effugiatque adulationes, dicat. *Summe DEVS, quoties hodie contra me miserum peccatorem sententiam dixi? Quantum inter se pugnant apud me dicta, & facta? Tepidus ego, & delicatulus, quam in alios seuerus sum excitando, & repre-*
ben-

hendendo? contra in me quam mollis sum, & blandus? Mihi ipse quam facile ignosco, ceteris vero minime? Vide quo modo de Evangelica perfectione differere audeat, qui tam longe ab ea distat, violator preceptorum tuorum. Equidem leoni similis videor, qui cauda sua pedum vestigia delet: sic ego operibus, & vitæ vestigijs obscurare videor eam, quam verbo doceo, doctrinam.

Luc. 1.

Psal. 44.

Ioan. 12.

Luc. 16.

Psal. 10.

Si forte dicent amici, fructum te concionando referre, dic cum humili Virgine Maria: *Magnificat anima mea Dominum.* & cum Propheta Regio: *Dico ego opera mea Regi.* Regis enim cœlestis sunt omnia, quæ cœli ambitu continentur, ipsique omnis gloria debetur. Et hic quidem fructus est grani in terram cadentis, & mortui, cum ipse vult, & quântum ei placet. Nos vero serui inutiles sumus: & cum omnia fecerimus, quæ oportet, nondum satisfacimus. Si forte contra dici inaudieris, nullum ex tuis concionibus fructum apparere satis tibi sit morem gessisse imperanti, quæ res non modici quæstus est. Et dicat: *Saltem, Domine DEVS, quando nulli rei satis idoneus sum, testis esse possum, & præco diuinæ tuæ voluntatis; prædican s legem tuam ore meo hominibus: vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.* Illud quoque consolationis sit cogitanti, tametsi fructus non appareant hominibus, sæpe tamen DEVM solere clam percipere, corda auditorum mouendo, quæ solus ille scrutatur, & videt, sub hominū

verō

vero aspectum non cadunt. Memineris & Apostolos, & discipulos IESU CHRISTI Euangelium prædicando per totum terrarum orbem, paucos sæpe mouendo, modicum fructum retulisse, quem post mortem illorum, tanquam ex semine natum, colligi DEVS voluit.

Audis fortasse murmur de te natum esse, caue turberis, si causam non dederis: immo gratias DEO age, qui audit detractiones & blasphemias, quas & ille concionatus in terris audiuit, postquam & docendo, & ægrotos sanando omni bono de Iudæis meritus esset. Et quamuis alij per te non profecerint, saltem tibi profuisse videare concionando. Vide quantum te prædicatione Euangelica obstrinxeris, vt eadem quæ alijs præceperis, seruanda tibi esse scias. Si enim contra atque docueris feceris, similis eris sepulcris de albatis, foris quidem albis, & ornatis, intus vero ossibus, & fœtore plenis.

His & similibus meditationibus humilem se Concionator seruet necesse est: & quanto erit humilior, tanto etiam maiores fructus reportabit, eritque gratior DEO Opt. Max. qui perfectissimus est Euangelicæ prædicationis magister, & vnicus humilium Concionatorum Doctor: cui cum Patre, & Spiritu Sancto laus, & gloria in secula seculorum. Amen.

*Laus Deo, gloriosissimæ Virgini Mariæ,
& omnibus Sanctis.*

FINIS.

807. Jesu Paderb.

